

תיאוריות בסיסיות במנהל החינוך

12920017 סמסטר ב' תשע"ח,

תואר שני במנהל החינוך
מספר הקורס 12920017

יום ג' 18-16, בנין 34, כיתה 209

פרופ' דורית טובין

dorittu@bgu.ac.il

מטרת הקורס: קורס זה מיועד לתלמידי תואר שני במנהל החינוך, והוא כולל מספר מטרות:

- הצגה ובחינה של מגוון תיאוריות ארגוניות ומושגים בסיסיים במנהל החינוך
- ברור המושגים והעקרונות שבבסיס התיאוריות ומופיעיהם המשתנים בהקשרים רחבים
- שימוש בתיאוריות ובמושגים כדי להיטיב להבין תופעות, אירועים ותהליכים המתרחשים במערכת החינוך בכלל ובבית הספר בפרט.

חומרי הקורס ישמשו לעבודה מסכמת, בה יידרש ניתוח מושגי ותיאורטי מושכל ומנומק של תופעות ארגוניות במערכת החינוך.

מילות מפתח: בית הספר כארגון, מבנה ותהליכים ארגונים, שדה ומוסד חינוכי, מנהיגות, תרבות ארגונית, אפקטיביות בית ספרית.

דרישות הקורס:

נוכחות והשתתפות - מאחר והלמידה מתרחשת תוך קריאה ודין החיוניים להבנת הנושאים, נוכחות והשתתפות נדרשות ומתבקשות ביותר.

עבודה מסכמת - 100% מציון הקורס.

בסוף הקורס, ולא יאוחר מתאריך 22.7.2018, יגישו הסטודנטים עבודה מסכמת בהתאם לתכנים שנלמדו. העבודה תוגש לפי כללי המחלקה, בהיקף של 5-7 עמודים (לא כולל מקורות), ותכלול את החלקים הבאים:

- **הסוגיה הארגונית:** (כעמוד, 10% מהציון) תוצג הסוגיה/ הבעיה בה תעסוק העבודה. יש לתאר את התופעה, את מרכיביה, את ההקשר בו היא מופיעה, את הגורמים לה, ולהשוות אות לאופן בו היא מופיעה במקומות אחרים. רצוי להציג מה כבר ידוע על התופעה, ומה הם עדיין השאלות הפתוחות.
- **רקע תיאורטי:** (כשני עמודים, 20% מהציון) יש להציג את התיאוריה או המודל שישמשו לצורך התמודדות עם הסוגיה. חשוב להציג את התיאוריה, את הרקע עליה צמחה, את המושגים המרכזיים, מה היא מיועדת להסביר, להציג מספר מחקרים המדגימים את השימוש בה, ולהציג ביקורת לגביה. כמו כן יש להציג מה יכולה להיות התרומה של התיאוריה שמצדיק את השימוש בה.
- **ניתוח תיאורטי של הסוגיה:** (כשני עמודים, 30% מהציון) יש לנתח את המרכיבים השונים של התופעה באמצעות מושגי התיאוריה.
- **דיון ומסקנות:** (כעמוד, 10% מהציון) יש להציג את מסקנות הניתוח, והזוויות החדשות שהעיר ותרים הניתוח. חלק זה עונה על השאלה "אז מה?" לגבי העבודה כולה: אז מה אם כאלו הדברים?
- **רפלקציה:** (עד עמוד 10% מהציון) בחלק זה יש להציג את תרומות העבודה: (1) להבנת הסוגיה, (2) להבנת התיאוריה, (3) לאופן הלמידה של הכותב מהעבודה, מהקורס ובכלל.
- **עריכה: 20% מהציון**

אתר הקורס:

אתר הקורס נמצא במערכת **moodle** של האוניברסיטה בכתובת: <http://moodle2.bgu.ac.il>. האתר כולל לוח מודעות, סילבוס, תקצירי שיעור, תרגילים, מטלות, מאמרים, מקורות נוספים וקישורים לאתרים רלוונטיים. הכניסה לאתר מחייבת שם וסיסמא בהתאם להנחיות אוניברסיטת בן-גוריון.

התחלה

תכנית המפגשים

6.3.18 פגישה 1: מנהל החינוך ותיאוריות ארגוניות

יהודה שנהב (2003). יסודותיה ההיסטוריים והאפיסטמולוגיים של תורת הארגון: מיזוג של תיאוריה סוציולוגית ושיח הנדסי. בתוך: ניצה ברקוביץ (עורכת). *סוציולוגיה של ארגונים*. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
זיהר אופלטקה (2010). *יסודות מנהל החינוך – מנהיגות וניהול בארגון החינוכי*. פרדס: תל-אביב. פרק ראשון:
היסודות התיאורטיים וההיסטוריים של מנהל החינוך. עמ' 13-34.
יצחק סמואל (1996). *ארגונים: מאפיינים, מבנים, תהליכים*. חיפה ותל אביב: אוניברסיטת חיפה וזמורה-ביתן,
מבנים ארגוניים, עמ' 73-106.

Tyack David, & Cuban Larry (1995) *Tinkering toward utopia - a century of public school reform*.
Cambridge: Harvard University Press.

13.3.18 פגישה 2: המודל הברוקרטי ובית הספר

מקס וובר: הברוקרטיה. בתוך: ליסק מ. (1973) *סוגיות בסוציולוגיה, מבנה וריבוד חברתי*. תל-אביב: עם עובד. עמ' 263-247

רחל אלבוים-דרור (2000), מאפיינים ארגוניים של מערכת החינוך, מתוך: *מדיניות ומנהל – תיאוריות ויישומים בחינוך*, בעריכת אלבוים-דרור ר., הוצאת מאגנס, ירושלים, תש"ס, ע' 116-131.
יונתן שפירא ואורי בן אליעזר (1987). ארגונים וברוקרטיה, מתוך: *יסודות הסוציולוגיה*, 117-134. עם עובד: ת"א.
Ogawa, T.R., Crowson, L.R. and Goldring, B.E. (1999). The dilemmas of school organization. In
Murphy, J. & Louis, K. A. (Eds.) *Handbook of research on Educational administration* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass. Chapter 13, pp. 277-295.

20.3.18 פגישה 3: גישת המערכת הפתוחה

דניאל כץ ורוברט קאהן (1987 תשמ"ז). ארגונים וגישת המערכות. בתוך רחל אלבוים-דרור (עורכת). *מדיניות ומנהל – תיאוריות ויישומים בחינוך* (25-39) ירושלים: האוניברסיטה העברית, מאגנס.

Cummings T.G. & Worley, C.G. (2005). *Organization development and change*, (8th ed.),
Thomson Southwestern: Mason, Ohio, 100-113.

27.3.28 פגישה 4: התלות במשאבים והתלות במצב

אורלי יחזקאל ועודד שנקר (2005). תיאורית תלות-משאבים, תיאורית התלות במצב. בתוך: *ניהול בין-לאומי, האוניברסיטה הפתוחה*. עמ' 166-153
נעה אופק רגב, ודורית טובין (2009). הקמת מסלול סביבתי בבית ספר - הלכה ומעשה בחדשנות חינוכית. *עיונים במנהל ובארגון החינוך*, 30, 101-124.

29.3-6.4 חופשת הפסח

10.4.18 פגישה 5: בית הספר כארגון לומד

פיטר מ. סגיי (1995). זיהוי הדפוסים השולטים באירועים, 102-122, מתוך: *הארגון הלומד*. ת"א: מטר.
Chris Argyris & Donald A. Schon (1996). *Organizational learning II*. U.S.A.: Addison Wesley.
Kools, M. & Stoll, L. (2016). *What makes a school a learning organization?* OECD education working papers, No. 137, OECD publishing, Paris.

17-19.4.18 יום הזיכרון ויום העצמאות

24.4.18 פגישה 6: תרבות ואקלים בבית הספר

יצחק פרידמן (2001). ערכים מניעים בבית הספר. *עיונים במנהל ובארגון החינוך*, 25, 7-39.
טובין, ד. וליס, נ. (2013). "מאיימים ולא מקיימים" - פרקטיקות של שליטה וסמכות בבית ספר יסודי. מתוך: ב. אלפרט וש. שלסקי (עורכים). *הכיתה ובית הספר במבט מקרוב: מחקרים אתנוגרפיים על חינוך* (272-305). תל-אביב. מכון מופ"ת: תל-אביב.

Elmore, R. F. (2000). *Building a new structure for school leadership*. Albert Shanker Institute.

Tubin, D. (2017). Every teacher carries a leadership wand, *International Journal of Leadership in Education*, 20(2), 259-264.

8.5.18 פגישה 7 : מנהיגות כריזמטית וטרנספורמטיבית

ברוס אבוליו (1999). הטווח המלא של המנהיגות – בדרך להעלאת רמת האפקטיביות של היחיד, הקבוצה והארגון. בתוך איציק גונן ואליאב זכאי (עורכים), *מנהיגות ופיתוח מנהיגות מהלכה למעשה*, הוצאת משרד הביטחון.

מיכה פופר (1998). *מנהיגות כריזמטית ואובדן הזהות העצמית*. רמות, אוניברסיטת תל-אביב.
טלמור פרחי ודורית טובין (2016). מנהלי הביניים כחוליה מקשרת בין המנהל והצלחת בית הספר. *עיונים בחינוך*, 13-14, 57-79

15.5.18 פגישה 8 : מנהיגות מבוזרת, אכפתית ופדגוגית

Spillane, J. (2004). *Distributed leadership: What's all the hoopla*. Evanston, IL: Northwestern University, Institute for Policy Research: תרגום לעברית מתוך הקישור הבא:

<http://www.avneyrosha.org.il/resourcecenter/Pages/51.aspx>

Tubin, D. (2011). From principals' actions to students' outcome: an explanatory narrative approach to successful Israeli schools. *Leadership and Policy in Schools*, 10, 1-17.

Tubin, D. (2017). Leadership identity construction practices: the case of successful Israeli school principals. *Educational Management, Administration, and Leadership*, 45(3)

22.5.18 פגישה 9 : התיאוריה המוסדית

גיון ו' מאיר ובריאן רואן (1977). ארגונים ממוסדים – המבנה הפורמאלי כמיתוס וכטקס, בתוך: ניצה ברקוביץ (עורכת). *סוציולוגיה של ארגונים*. רעננה: אוניברסיטה הפתוחה. עמ' 328-351.
פאול ג'. דימאגיו וולטר ו. פאול (2010/1983). שיבה אל כלוב הברזל: איזומורפיות מוסדית ורציונליות קיבוצית בשדות אירגוניים. מתוך: ניצה ברקוביץ (עורכת). *סוציולוגיה של ארגונים*. רעננה: אוניברסיטה הפתוחה. עמ' 328-351.

Karl E. Weick (1976). Educational organizations as loosely coupled systems. *Administrative science quarterly*, 1-19.

Coburn, C. E. (2004). Beyond decoupling - Rethinking the relationship between the institutional environment and the classroom. *Sociology of education*, 77(3), 211-244.

29.5.18 יום הסודנה

5.6.18 פגישה 10 : רוטינות ארגוניות ובית הספר

סרסון, ב.ס. (2010). סדיריות ארגונית והתנהגותיות. מתוך: גל פישר וניר מיכאלי (עורכים), *שינוי ושיפור במערכות חינוך: אסופת מאמרים* (70-88). ירושלים: ברנקו וייס ואבני ראשה.

<http://www.avneyrosha.org.il/resourcecenter/Pages/101.aspx>

Feldman, M. S., & Pentland, B.T. (2003). Reconceptualising organizational routines as a source of flexibility and change. *Administrative Science Quarterly*, 48(1), 94-118.

Pentland, B.T. & Feldman, M.S. (2005). Organizational routines as a unit of analysis. *Industrial and Corporate Change*, 14(5), 793-815.

12.6.18 פגישה 11 : גישה ביקורתית, אי שוויון והדרה בבית הספר

כהן אדיר, (1993). *מהפכה בחינוך*. פרק ה - החינוך כאנטי אנטרופיה, משנתם החינוכית של ניל פוסטמאן וצ'ארלס וינגרטנר. רמת-גן: רשפים, עמ' 182-152.
אלכסנדר, ח.א. (2003). הביקורת הרדיקלית על הציונות: אסכולת פרנקפורט, פוסט-ציונות וחינוך. *הגות: מחקרים בהגות החינוך היהודי*, 219-237.

19.6.18 פגישה 12 : בית הספר העתידי

OECD (2016), *Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills*, OECD Publishing, Paris.

OECD (2015), *Schooling Redesigned: Towards Innovative Learning Systems, Educational Research and Innovation*, OECD Publishing, Paris.

22.6.18 סוף סמסטר ב'